

Om frafald og fastholdelse på ungdomsuddannelserne

Af: Lene Tanggaard, Ph.d.,
Professor, Institut for
Kommunikation, Aalborg
Universitet

Overordnet samfundsmæssig agenda

- 1) Intensiverede krav til arbejdsstyrken, højteknologisk produktion: fordrer bedre uddannelse
- 2) Frafald og megen omvalg/tilvalg/dobbeltuddannelse
- 3) Gevinster ved uddannelse (almen dannelse, udvikling af medborgerskab, bedre helbred, bedre livskvalitet)

Frafaldsprocessen

- ”From a life course perspective, high school dropout culminates a long-term process of disengagement from school” (The Dropout Process in Life Course Perspective: Early Risk Factors at Home and School (Alexander, K., L., Entwisle, Kabbani, N. S.) *Teachers College Record* Volume 103, Number 5, October 2001, pp. 760–822).

Paradigmatisk studium - Finns (1990) - "frustrations-selvværdsmodel"

- Dårlige præstationer i skolen får eleverne til at tvivle på egne evner, fører til et disengagement (frafald er en flugt fra et psykologisk set straffende miljø) – omvendt:
- Gode erfaringer, der fører til tilhørsforhold (eks. gennem ekstracurriculære aktiviteter, anerkendelse) kan styrke skoleengagement.

Michelle Fine og Pearl Rosenberg (1983)

- De eksisterende beskrivelser af frafaldstruede elever er præget af en 'fejl-og-mangel' tilgang, hvor elever, der falder fra, beskrives som en fiasko, mens den kritik af uddannelsesinstitutionerne, der udtrykkes gennem frafaldsprocessen, ignoreres

Skolekultur som forklaring på frafald

Smyth & Hattam (2002). 209 australiere – interviewstudium

- 1) Den aggressive skolekultur
- 2) Den passive skolekultur
- 3) Den aktive skolekultur

Frafald og fastholdelse - forskningsprojekt (2009-2015)

1. Fase: Kvantitative analyser (AKF)

Indledende analyser

- Identificere centrale individuelle faktorer med betydning for elevernes frafald

Rangordning af erhvervsskolerne

- Sammenligning af frafald på landets erhvervsskoler

PISA L-analyser

- Individbaserede analyser af frafald på erhvervsuddannelserne

2. Fase: Kvalitative analyser på 8 forskellige skoler (AAU,AU,DPU,RUC)

3. Fase: Sammenligning af effekten af skolernes indsats (AAU)

Problemer med frafaldsbegrebet

- Den officielle tilgang til definitionen af frafald er kendetegnet ved en binær logik, hvor frafald betragtes som en hændelse.
- Et andet af de store problemer i frafaldsforskningen er, at der ikke eksisterer et ensartet begreb for frafald.
- Et tredje problem finder vi ved, at frafald, herunder afbrud, fremstilles primært som negativt, altså som noget, der bør minimeres eller i bedste fald elimineres.

Behovet for en processuel tilgang til forståelsen af frafald

- Et samspil af forhold i to dimensioner:
- 1) på tværs i unges livsforløb i samspillet mellem de unges mange forskellige livsarenaer i og uden for skolen.
- 2) på langs i livsforløbet i samspillet mellem de unges tidligere skoleerfaringer og deres (ofte søgende) forestillinger om deres fremtidige liv.

Hvad så og hørte vi?

- Interviewene viste, at skolen og lærerne kun i begrænset omfang støtter eleverne aktivt i at håndtere de store udfordringer, som mange elever oplever med kombinationen af skolearbejde, kærestesorger, boligproblemer, økonomiske problemer, familiekonflikter samt eventuelt misbrug og lavt selvværd.

Institutionel eksklusion - det er op til dig selv at lære noget

- Oplever du, at lærerne er engagerede i eleverne?
- Ja, hvis man selv viser interesse for faget: “De [lærerne] har nemlig sagt med at samme, at det er OS, der skal lære noget, og hvis vi ikke lærer noget, så dumper vi jo bare, og det kan de være ligeglade med.”. De lægger op til at eleverne selv tager ansvar for undervisningen: “Det er os selv, der skal sørge for, at vi lærer noget.”

Institutionel eksklusion - hvis du er dygtig, er du interessant

- TB: Hvordan var lærerne, der var der? Var de ikke ...
- I: Lærerne de var sådan lidt for tilbagelænedede synes jeg og ikke villige til at lære fra sig i hvert fald. De var aldrig rigtig der, hvor man skulle bruge dem. De rendte altid og lavede alt muligt andet. Havde travlt med de elever, der var superdygtige og allerede vidste en masse om faget.

Ændringer i elevgruppens motiver

- Der er meget, der tyder på, at de elever, der er kommet ind på erhvervsuddannelserne i løbet af de sidste 10-12 år, hvor frafaldet er steget væsentligt inden for erhvervsuddannelserne, i langt højere grad end tidligere kommer fra mindre ressourcestærke hjem (Munk, 2011; Munk & Park, 2013).
- Vi har gennemført en registeranalyse, som viser, at elever, der tidligere ville have taget et job efter folkeskolen eller have gennemført en længere udenlandsrejse, mens de blev mere afklarede med deres uddannelsesvalg, nu i højere grad tvinges til at påbegynde en ungdomsuddannelse, hvilket ofte vil være en erhvervsuddannelse (ibid.). Endvidere peger registerundersøgelsen på, at denne voksende gruppe af elever har forældre med en kortere uddannelse og lavere indkomst end gennemsnittet af befolkningen.

Den socioøkonomiske baggrunds betydning for unges frafald

- Social baggrund betyder meget for, om de unge falder fra. Det gør den både direkte og indirekte via de unges boglige udbytte af skolegangen målt ved de testede færdigheder i PISA.
- Det er primært unge fra mindre ressourcestærke familier, der har en højere sandsynlighed for at falde fra.
- Det vil sige, at unge, der ikke har boet i en kernefamilie, med forældre med lav indkomst og lavt uddannelsesniveau, samt unge med indvandrerbaggrund, har større sandsynlighed for at falde fra end andre unge.

Opdragelsesmæssig stabilitet og frafald

- Det er ikke kun forældrenes socioøkonomiske status, som har betydning for, hvordan eleverne klarer sig senere i uddannelsessystemet.
- Faktorer forbundet med sociale problemer, inklusiv forældre- og familiemæssig ustabilitet, har stor indflydelse på børnenes uddannelsesmæssige karriere.

Hvad kan man gøre - hvad virker?

A decorative graphic consisting of a solid teal horizontal bar that spans the width of the slide. Below this bar, on the right side, there are several thin, parallel horizontal lines in shades of teal and white, creating a layered, modern look.

Grundforløbspakker/holdinddeling: hvilken effekt? (Tanggaard, Helms Jørgensen, Nielsen & Koudahl, 2015)

- Man kan undgå negativ 'peer-learning' ved at sikre transparens/mulighed for at skifte hold, stærke lærerkræfter, ressourcer, tid – **måden læringsmiljøet organiseres på er det afgørende for effekten af holdinddeling**

De inkluderende læringmiljøer

- En inkluderende skole:
- 1) arbejder med sin kultur, er i kontinuerlig dialog med sine elever og tilvejebringer forum, hvor det er muligt for skolens aktører at diskutere forhold af betydning for skolen på kritisk vis.
- 2) Skaber nærværende læringsmiljøer med muligheder for meningsgivende interaktioner mellem lærere og elever og sikrer kompetencer hos de involverede til rent faktisk at løse de opgaver, der er (Rodriguez, 2010).

Det sker i interaktionerne....

- ”The critical factor in the school drop-out decision seems to be the individual student’s perception of and interaction within the environment rather than the presence of some organizational factor” (Pittman, 1991, Ibid., p. 290, 2500 elever).

Læringsfællesskaber

- Mange aspekter skal samvirke, hvis gode læringsmiljøer og mindsket frafald er målet:
- Skolernes normer, værdier og antagelser og oplevelse af mestring hos både lærere og elever
- At de ansatte har kompetencer til at løfte opgaven
- At praksis og procedurer rent faktisk er i overensstemmelse med skolens overordnede antagelser.

Fordrer erkendelse af

- At sociale og faglige forhold løber sammen i konkrete læreprocesser
- At medlæring har betydning – alt det vi sjældent eksplicit formulerer
- At ”det at høre til” måske er en af de mest virksomme faktorer i læreprocesser...

Høje forventninger

- Det er vigtigt, at lærerne fastholder høje forventninger til elever under længerevarende CC-grundforløbsmodeller og bibeholder de samme mål med undervisningen – blot med længere tid og andre pædagogiske metoder for at nå dem.
- I øvrigt ses eksempler på, at skoler indsætter fagligt mindre kvalificerede lærere på de lange grundforløb, hvor der tværtimod er behov for ekstra engagerede og kvalificerede lærere med blik for de særlige behov, som eleverne her har i forhold til læring og social støtte. Altså er det af afgørende betydning, at der på disse forløb afsættes flere ressourcer i form af færre elever pr lærer, især pga. vigtigheden af elevernes oplevelse af god lærerkontakt.

Betydningen af forventningsafstemning i forhold til frafald

- Vores undersøgelse peger på, at det er vigtigt, at der sker en klar forventningsafstemning mellem lærere og elever i forhold til de helt konkrete mål med undervisningen.

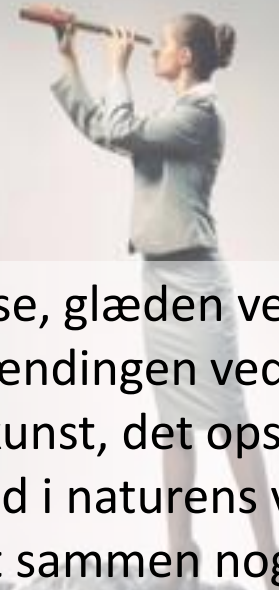
Betydningen af feedback i forhold til gennemførelse

- Et andet centralt element i at styrke elevernes faglige og sociale engagement er relateret til feedback. Undersøgelsen viser, at eleverne finder, at det vigtigt for deres engagement i uddannelsen, at læreren giver ros og feedback, så eleverne er klar over, om det, de laver, er godt og rigtigt - både når læreren siger 'det er 'lort' ..', og når de får ros (og 'så blev vi jo glade indeni').

Fagligt dygtige lærere

Eleverne respekterer desuden lærere, som de oplever som fagligt dygtige, blandt andet hvis de kommer direkte fra en virksomhed og er ajour med den faglige viden. Eleverne lægger vægt på, at lærerne har været ude i arbejdspraksis, og at de kan trække praksis ind på skolen og fortælle historier fra 'det virkelige liv'.

En sagspædagogik

Lidenskaben i forbindelse med at lære og at undervise, glæden ved at blive opslugt af en spændende historie, ærefrygten og spændingen ved at være med i et stort drama eller producere noget original kunst, det opslugende arbejde med at studere livet i en dam og sætte sig ind i naturens vidundere, tiden til at blive trøstet over tabet af et venskab – alt sammen noget, der gør livet i klasseværelset så fortryllende, og som børn vil huske resten af deres liv, alt dette er mange steder blevet overtrumpet af presset for bedre testresultater, af en besættelse af numeriske præstationsdata og en snæversynet koncentration om at mase de basale færdigheder igennem uden hensyn til omkostningerne (Hargreaves & Fullan, 2016, p. 35)

Løgstrup, i artiklen "Opdragelse og etik", *Uddannelse* 1/2 1972

- Medens vi bakser med opgaven udvikles den karakter, der betinger løsningen af den. Fæstnelsen af karakteren er et resultat af fornøjelsen, der indfinder sig i det heldige resultat og allerede under kampen med vanskelighederne. Men en fatal forskydning er det, hvis man vender ryggen til opgaven og ansigtet til karakteren for at give sig til at fornøje sig ved den. Det bliver meget snart ødelæggende, og det på mere end én måde. Karaktertrækket stivner og bliver til sin egen karikatur, og selvbehageligheden breder sig. (s.20)

Lidt mere Løgstrup via Madsen (2014)

- Hvorfor i særlig grad det uformidlede møde, når det gælder fagligt svage elever/studerende?
- Vi må have sans for, at hjerteligheden i samværet ikke mindskes det mindste af at være sagligt formidlet (1975, 149). Det er ligefrem nødt til at være det (Madsen, 2014, p. 979).

Konklusion

- En aktiv skolekultur søger mod at maksimere antallet af dialog- og læringsbefordrende interaktioner.
- Vi skal forstå overgange og frafald som processer, der skal håndteres psykologisk og socialt.
- Faglig tydelighed, feedback, forventningsafstemning (høje forventninger) og stærke lærerkræfter virker.

Referencer

- <http://psy.au.dk/forskning/forskningsprojekter/fastholdelse-af-erhvervsskoleelever-i-det-danske-erhvervsuddannelsessystem/resultater/>
- Fine, M. & Rosenberg, P. (1983). Dropping out of high school: The ideology of school and work. *Journal of Education*, 165, no. 3, 257-272
- Pittman, R. B. (1991). Social factors, enrollment in Vocational/Technical courses, and high school dropout rates. *Journal of Educational Research*, 84(5), 288-295.
- Rodriguez, L. (2010). What schools can do about the DROPOUT CRISIS. *Leadership*, 40(1), 18
- Rømer, T.A., Tanggaard, L. & Brinkmann, S. (red.). Uren pædagogik. Aarhus: Forlaget Klim.
- Tanggaard, L. (2010). *Fornyelsens kunst – at skabe kreativitet i skolen*. København: Akademisk forlag.
- Tanggaard, L. (2011). En skoles håndtering af frafaldsproblematikken.I: C.H. Jørgensen (red.). *Frafald i erhvervsuddannelserne*. Vol. 1 1. udg. (pp. 83-98). Frederiksberg : Samfundslitteratur.
- Smyth, J., & Hattam, R. (2002). Early school leaving and the cultural geography of high schools. *British Educational Research Journal*, 28(3), 375-397.